

Het geheim van Christa Ludwig

‘De stilte is iets heerlijk’s’

Een levende legende wordt ze genoemd. Na een megacarrière van goed vijftig jaar – ze nam afscheid in 1994 – is de muziekwereld Christa Ludwig allerminst vergeten.

Onlangs was ze in Den Haag voor een masterclass. Ook hier werd ze met alle mogelijke egards ontvangen, als de prima donna die ze misschien wel had willen worden, maar nooit kon zijn. Dienstbaar als ze was aan de muziek, niet aan haar ego.

TEKST: ERIC SCHOONES, FOTO'S: RENÉ SEGHERS

Christa Ludwig tijdens de masterclass in Den Haag

‘U moet wel het raam dichtdoen, anders is er nog teveel lawaai’, zegt ze geamuseerd nadat we het rumoerige restaurant beneden zijn ontvlucht. Op haar Haagse hotelkamer, met uitzicht op de Hofvijver, verdampst de hectiek van het zich opwarmende uitgaansleven, en gaan directe telefoonlijnen naar een eeuw muziekgeschiedenis open. ‘Ik verbind u door’, lijkt Ludwig te zeggen wanneer ze vertelt over haar favoriete dirigenten. Otto Klemperer, ‘hij deed ogenschijnlijk niets bijzonders, maar het was altijd zo juist’. Karl Böhm, ‘zeer intelligent, maar geen charisma. Hij gaf me gevoel voor tempo’. Herbert von Karajan, ‘géén intellectueel, wel een estheet en een geniale dirigent, die je steunde met een lange arm. Absoluut geen *voicekiller* zoals vaak wordt gedacht.’ En ten slotte haar grote liefde: Leonard Bernstein. ‘Hij was gewoon muziek. Hij leerde me achter de noten te kijken.’ Ze kwamen allemaal op het juiste moment in haar leven, toen ze eraan toe was om ‘te begrijpen en te leren’. En de liefde kwam van twee kanten. Von Karajan dankte ‘voor alles wat je voor de wereld hebt gedaan’ en Bernstein schreef: ‘Je bent gewoon de beste, de beste van allemaal...’

Verbinding met de kosmos

Er komt even wat ruis op de lijn als de roomservice op de deur klopt. Kunstig gedrapeerde carpaccio met een beetje sneeuw van Parmezaan en een glas wijn. Brood in een papieren zakje. Het tafeltje in haar slaapkamer blijkt niet op eters berekend. Ze neemt haar bord op schoot. ‘Ik heb dit hier al eerder gehad, het is heerlijk. En de wijn is ook goed. Ik heb een fles besteld en neem elke avond een glaasje.’

Frau Kammersängerin is ook maar een mens. Of zoals iemand op YouTube schreef: ‘U bent wel normaal, alleen uw stem is dat niet’. Zo’n stem schept verplichtingen en vraagt offers. ‘Als liedzanger leef je met teksten van honderd jaar geleden. Ik heb het leven op de televisie gezien, ik heb in hotelkamers uit het raam gekeken. Ik leefde onder een glazen stolp, als er iets was hoorde ik het altijd na het concert. Een bedroefde vogel kan niet zingen.’

Al hebben pianisten of dirigenten dan meer kennis van muziek, ‘wij zingen alleen maar’, toch hebben zangers een streepje voor: ‘Zingen is adem, energie ontvangen en teruggeven, meer verbinding met de kosmos dan je ooit met een instrument kunt ervaren.’

In trance

Daarmee voelde haar carrière, ondanks alle opoffering, als een groot voorrecht. ‘Geef jezelf volledig. Alles wat je geeft, krijg je weer terug’, zei haar moeder, ook zangeres. ‘*Meine Mutter hat gesagt...*’ is het favoriete stopwoordje van Ludwig. Het komt zo vaak, dat ze erom moet lachen. In haar memoires staan de tien geboden – zestien in getal – van haar moeder pontificaal voorin. Moeder vertelde ook over ‘het geheim’. ‘Het is me een paar keer

Carina Vinke luistert aandachtig naar de Grande Dame

overkomen, heel onverwachts. Ik verloor het contact met de werkelijkheid, ik leek wel in trance, het lied zong zelf, niet ik. Je kunt het niet proberen en niet uitleggen. Het heeft ook niets met een perfecte vertolking te maken. Het publiek is deelgenoot, voelt wat echt is en wat niet.’

Is het charisma? ‘Ik herinner me een opvoering in de Scala in 1956. Ik werd bijna gedwongen om naar die ene figuur in het koor te blijven kijken. Ze had zo’n uitstraling. Ik kende haar niet, het was Maria Callas. Een geweldige persoon. We hebben samen één plaat gemaakt, ze deed het tien keer opnieuw als één toon haar niet aanstond. Franco Corelli was eigenlijk de prima donna. Als hij geen zin had, liet hij zijn vrouw opbellen.’ Met een gekunsteld Italiaans stemmetje: ‘Franco heeft slecht geslapen, hij komt wat later!’ Ze lacht hartelijk.

Loslaten en vertrouwen

Luistert ze nog veel naar muziek? ‘Glenn Gould met Bach zou ik meenemen naar een onbewoond eiland. Soms beluister ik vijf keer achter elkaar hetzelfde pianoconcert van Beethoven, dat is zo ongelooflijk. Maar verder? Nee, de stilte is iets heerlijks.’ Rust, kalmte en geduld, ook al een wijze raad van haar moeder. ‘Loslaten en vertrouwen hebben is belangrijk voor een gelukkig leven. Het klinkt misschien vreemd, maar de dood van mijn man heeft me veel positiefs gebracht. Het was allemaal zo vanzelfsprekend, *Butter und Eierkuchen*, en dan opeens komt de dood. Je denkt daarna totaal anders. Het leven is toch iets geweldigs.’

Ze declameert een gedicht:

*Ich lebe mein Leben in wachsenden Ringen,
die sich über die Dinge ziehn.
Ich werde den letzten vielleicht nicht vollbringen,
aber versuchen will ich ihn.*

*Ich kreise um Gott, um den uralten Turm,
und ich kreise Jahrtausende lang;
und ich weiss noch nicht:
bin ich ein Falke, ein Sturm
oder ein grosser Gesang.*

‘Dat is van Rilke. Ongelooflijk. Dat zijn de dingen waarmee ik leef. Alles is een geheim. Je eigen interpretatie, jezelf zijn, dat komt met de jaren. Mijn moeder zei altijd: “Ik hoop dat je je stem houdt totdat je weet waarover het gaat”. Het gaat niet om het mooie zingen.’ Ze lacht: ‘Toen ik heel jong was, zong ik veel moderne muziek, veel teksten van Rilke. Ik leerde snel, was niet te duur en had een mooie stem. Mijn moeder leerde me duidelijk articuleren. De tekst was verstaanbaar en een criticus vroeg zich af hoe zo’n jong meisje die teksten zo goed kon begrijpen! Ik had werkelijk geen flauw idee waar het over ging.’ **L**

Alt Carina Vinke

MASTERCLASSES

‘Salzburg, New York, Berlijn, en zo nog een paar adressen.’ Christa Ludwig geeft niet veel masterclasses. ‘Ach, je kunt alleen een klein zetje geven, en met publiek is het toch ook entertainment, heel anders dan onder vier ogen.’

Annett Andriesen, directeur van het Internationaal Vocalisten Concours 's-Hertogenbosch, wist haar te strikken voor Den Haag en samen met Jard van Nes en pianist David Selig werkte ze met zeven zang-piano duo's aan liederen van Strauss en Mahler.

Ludwig was zeer content met het niveau van de deelnemers. ‘Allemaal hadden ze mooie stemmen en ze hebben goed begrepen wat ik bedoelde.’ Carina Vinke maakte een verpletterende indruk met *Urlicht* uit de *Tweede Symfonie* van Mahler, die ze al ooit zong met

het Europees Jeugdorkest o.l.v. Vladimir Ashkenazy. Over haar was Ludwig helemaal lyrisch: ‘*Die singt ja herrlich!! Wunderbar*’. Voor Carina Vinke – net terug van concerten met het Telemann Chamber Orchestra in Tokio en Osaka – was meedoen een droom: ‘Ludwig is voor mij de belichaming van de ideale zangeres, de grootse mezzo aller tijden. Een “wereldwijf” is misschien niet de meest respectvolle term, maar zo voelt het wel. Genereus en op een liefdevolle manier deelde ze haar kennis van muziek en woord, haar vakvrouwschap; zeer kritisch en toch met veel humor. Om zo iemand in de ogen te kunnen kijken, dat contact, die interactie zonder woorden, heeft op mij als nuchtere Drent een enorme impact gehad. Hier kan ik mijn leven lang op teren.’